

Högsta förvaltningsdomstolen

Ansökan med klagan över kammarrättens i Sundsvall avgörande den 27 juli 2012 i målen 3025-26--11

Vi begär provningstillstånd och yrkar att högsta förvaltningsdomstolen

dels undanröjer överklagat avgörande och förvaltningsrättens beslut i den del dessa gäller länsstyrelsens överklagande (punkt B 1 nedan) och avvisar detta med förklaring att överklagandet kommit in för sent för att kunna prövas,

dels undanröjer överklagat avgörande och förvaltningsrättens dom i den del dessa gäller förvaltningsrättens avskrivningsbeslut (punkt B 2 nedan) och förklarar antingen att beslutet den 17 december 2010 inte konsumerats av beslutet den 8 februari 2011 eller att

redan vårt ursprungliga överklagande skall anses innefatta ett överklagande även av det senare beslutet,

dels undanröjer överklagat avgörande och förvaltningsrättens dom i den del dessa gäller företräde inför rennäringsdelegationen (punkt B 3 nedan) och förklarar att det saknats lagligt hinder för att vägra oss tillträde inför delegationen,

dels undanröjer överklagat avgörande i den del det gäller av kammarrätten påstådda begränsningar i dess prövning och återförvisar målen till kammarrätten med förklaringen att kammarrätten inte bara haft att pröva våra yrkanden/grunder (punkt B 4 nedan) utan även med förklaringarna att hållandet av renar på gårdar ej omfattas av rennäringslagen (punkt C 1 a nedan), att tilldelning av koncession i första hand skall utgå från att tillgodose enskild sames önskemål om egna renar (punkt C 1 e nedan) och att det på koncessionshavaren ankommer att bestämma med vem han sluter avtal om att motta skötesrenar, vilka renar detta avtal skall omfatta och vilken sköteslega som skall utgå (punkt C 1 f 1 nedan),

dels fastslår att ägarna av gårdsrenar ej utgör skötesrenägare (punkt C 1 b nedan),

dels fastslår att koncessionsrenskötseln endast omfattar djur som året om hålls på naturbetesmarker (punkt C 1 c nedan),

dels fastslår att betesrätten ej har sin grund i någon form av upplåtelse från markägare (punkt C 1 d nedan),

dels fastslår att länsstyrelsen ej äger tillämpa det bemyndigande som den i rennäringslagen getts om att kunna föreskriva att koncessionshavare skall vara skyldig att motta skötesrenar (punkt C 1 f 2 nedan),

dels fastslår att koncessionshavaren fritt skall äga anställa den arbetskraft som kan behövas (punkt C 1 f 3 nedan),

dels undanröjer kammarrättens avgörande och förvaltningsrättens dom i de delar dessa rör länsstyrelsens åldersvillkor för koncessionshavare (punkt C 1 f 4 nedan) och förklarar att villkoret är olagligt,

dels fastslår att kammarrätten vid sin bedömning varit jävig (punkt D 1 nedan) och återförvisar målen till kammarrätten med förklaring att denna har att pröva föreliggande frågor mot bakgrund av innehållet i högsta förvaltningsdomstolens samtidiga förordnanden i övrigt.

Prövningstillstånd skall meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att talan prövas av högsta förvaltningsdomstolen eller om det föreligger synnerliga skäl för sådan prövning ”såsom att grund för resning föreligger eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag”. Vad rör resningsgrunder gäller vidare att sådana föreligger för det fall att ”det på grund av något särskilt förhållande finns synnerliga skäl att pröva saken på nytt”. Vi yrkar också att prövningstillstånd meddelas i de avseenden som i det följande upptas under särskilt angivna punkter.

Vi förannonserar att vi till följd av olika handläggningsåtgärder eller avsaknad av sådana kommer att behandla vissa frågor i dessas givna sammanhang för att först under punkt D sammanställa frågorna i mer uttalade påståenden enligt vilka handläggningen till övervägande del inte präglats av objektivitet och därför i sig ger stöd för att prövningstillstånd meddelas.

Vår inlaga blir förhållandevis lång – vilket vi i och för sig beklagar – men så har vi också att söka betvinga en diskurs inom vilken inte fakta utan ren retorik i förening med klart makt-språk kommit att vara allena rådande och då även på bekostnad av vad riksdagen bestämt. Detta färgar också våra ordval.

Inledningsvis får vi anmärka att vi uppfattar kammarrättens avgörande mer som ett politiskt manifest uttryckande ett länsstyrelsens beställningsarbete och på så sätt utvisande en sådan illvilja mot oss som inte får förekomma i ett okorrumpert sammanhang och som för att uttryckas ej heller erfordrar någon rättslig utbildning. Det måste vidare till ett betydande – för att inte säga ett omöjligt – mått av ”täljande” för att söka inränga kammarrättens avgörande i något som skulle kunna karakteriseras som ett rättsligt avgörande. Det kan också noteras att vi inte

förvånades ett skvatt över utgången. Överlag är för övrigt avgörandena av kammarrätten förutsägbara när det gäller oss och processerna har mer fått karaktär av rena skådeprocesser.

Vår argumentation kommer att omfatta såväl processuella som materiella frågor och dessa måste – för att sättas in i en given kultur (diskurs) – även beröra iakttagelser som kunnat göras med avseende på de tidigare kammarrättsavgörandena den 25 maj 2010 i mål nr 594-09 (här kallat A-avgörandet) och den 27 juli 2010 i mål nr 970-10 (här kallat B-avgörandet). Innan vi går in på de processuella och materiella frågorna kommer vi dock att lämna en allmän bakgrund avseende renhanteringen i nedre delen av svenska Tornedalen (östligaste delen av den svenska delen av landskapet Västerbotten) och då särskilt vad rör den i Sattajärvi sameby.

A. Allmän bakgrund

Skogsrenskötsel har under långliga tider bedrivits i Tornedalen och såvitt gäller Pajala under åtminstone 300 år tillbaka (se SOU 1923:51 s 92 med texten återgiven i vår den 9 oktober 2011 dagtecknade inlaga). Renskötseln i Tornedalen har också befunnits grundad i en samisk rätt till renbete (se SOU 2006:14 s 237-239 med texten återgiven i samma inlaga).

Även om det förelåg ett allmänt motstånd från lagstiftarens sida mot att samer även höll sig med skötesrenar kom detta att tillåtas i begränsad omfattning och för att tillgodose de mindre bemedlades behov av kött. Dessutom kunde enskild längre tillbaka hålla sig med dragren i ett då väglöst land.

Från 1929 reglerades renskötseln i Tornedalen. Denna reglering innebar rätteligen en begränsning i rätten för samer att bedriva renskötsel (se SOU 2006:14 s 239) och då på så sätt att utövandet av rätten villkorades av myndighets tillstånd (koncession) enligt vilken utövningen endast fick bestå under ett antal år och som mest under tio år åt gången.

I och med tillkomsten av rennäringslagen anknöts till koncessionsrenskötseln även samebyar med tänkt begränsat inflytande. Detta inflytande kom emellertid att missbrukas till koncessionshavarens förfång och missbruket fick också förankring genom länsstyrelsens försorg. Försök att genom lagstiftning 1986 stävja missbruket ledde dessutom inte till något ändrat

sinnelag vid länsstyrelsens hantering och dess beslut kom till yttermera visso att upprätthållas genom andra myndighetsbeslut av vilka här kan nämnas regeringens.

Den springande punkten i missbruket var att koncessionshavaren miste möjligheten att själv bestämma vilket antal skötesrenar som han var beredd att ta hand om och han miste även bestämmanderätten över vilken sköteslega som skulle erläggas för dessa renar. I stället utvecklades mellan honom och samebyn en form av anställningsförhållande med honom som helt huvudsakligen vallhjon för fastighetsägares renar. Grunden för allt detta var ytterst den olagliga tillämpning som utövats av länsstyrelsen (jfr RÅ 2003 ref 69) i mer än 30 år och inte kunde underkastas domstolsprövning.

Med avseende på skötesrenägarna – nu inbegripande förekommande gårdsrenar – inom Sattajärvi sameby äger eller arrenderar dessa blott omkring 1-2 procent av den mark som utgör betesområde för byn och dessa håller sig som relativt välbärgade med renar helt huvudsakligen som en hobby. Till omkring 80-90 procent är då rätteligen inte fråga om någon renskötsel bedriven av koncessionshavaren utan om en renhållning under större delen av året av stängslade renar på gårdarna. Dessa renar släpps sedan efter kalvmärkningen i slutet av juni för att strosa omkring på gårdarna eller i dessas närhet och som vi redan anfört (s 3 i vår den 27 november 2011 dagtecknade inlaga) påminner renhållningen på gårdarna närmast om den kreatursskötsel som längre tillbaka i tiden bestod i att korna sommartid dagligen släpptes på bete i skogen. Gårdsrenarna ingår vidare ej heller sommar- eller höstetid i någon av koncessionshavaren bedriven renskötsel.

Det kan upplysningsvis även noteras att det endast är vinterbetet på naturbetesmarker som begränsar antalet renar inom Sattajärvi samebys gränsbestämda område och att för all renskötsel på vinterbetesmarker numera erfordras tillskottsutfodring med torrt hö. Under övrig tid erhålls naturbete åt många tusen renar.

B. De processuella frågorna

En allmän bedömning som kan göras är att de processuella frågorna kommit att hanteras minst sagt besynnerligt och präglats av något liknande avgöranden in casu oss till medvetet förfång och då utan förankring i författning eller fast rättstillämpning. Till detta kommer dess-

utom dels detta med att processuellt söka undvika att behöva besvara vissa frågor av känslig natur och som kan beröra den nakna maktutövningen, dels detta med att från och till ej hålla de processuella frågorna åtskilda från de materiella frågorna. Överlag kännetecknas tillämpningen också i materiellt avseende av ett överordnat intresse att inte vilja veta och vi kan nu som tidigare i dessa avseenden hänvisa till detta citat:

Betydelsen av ett upprätthållande av sanningen i offentliga sammanhang har särskilt framhållits av den tysk-amerikanska filosofen Hannah Arendt. Hon har funnit att förnekandet av sanningen och förmågan att ändra fakta är nära förbundna och hon har menat att det moderna historiemedvetandet med dess inneboende processegenskap och i förening med andra utvecklingstendenser skänkt en lämplig miljö för att utsätta allmänheten för massbedrägerier och att dessa som utsätts själva bidrar till att reproducera dessa bedrägerier. Fråga är då om att skapa en ny och annorlunda verklighet. Till denna hör historieskrivningen som kan komma att påverkas av flagranta exempel på organiserad lögn. Den deltagande lögnaren ges dessutom som en politisk handlingsmänniska ett betydande manöverutrymme. Detta kan utnyttjas genom att lögnaren manipulerar fakta men samtidigt anpassar sig till sin publiks förväntningar. Den historia som blir ett resultat av detta kan sedan komma att betraktas med skenbart större trovärdighet än sanningen. ”Ovälkomna åsikter kan man kritisera, förkasta eller kompromissa med, men ovälkomna fakta är odrägligt hårdnackade och låter sig inte rubbas av något annat än rena lögnen.” – När det gäller förhållandet mellan sanning och lögn får inte förglömmas att verklighetsuppfattningen kan ha präglats av faktorer som ej alltid kan hänföras till något medvetet. Denna fråga och den om betingelserna för att nå historisk kunskap i denna del har behandlats av den franske filosofen Paul Ricœur. Han finner att den uttömmande berättelsen visserligen är en omöjlighet eftersom berättelsen med nödvändighet är selektiv men att glömska, täckminnen och underlåtna handlingar på det kollektiva minnets plan kan ta gigantiska proportioner som bara historien eller närmare bestämt minnets historia kan avslöja. Med täckminnen åsyftas då minnen som omgestaltats till följd av berättelser som i god tro skapats kring tidigare erfarenheter. Faran ligger dock främst i den så kallade ”flyktglömskan, ett uttryck för ond tro, och dess undvikande strategi motiverad av en ljusskygg vilja att inte informera sig, inte ställa frågor om det onda som gjorts av medborgarnas omgivning, kort sagt ett inte-vilja-veta.” Det framstår därför som angeläget att ägna kraft åt att undersöka makthavares missbruk genom manipulationer av såväl minnet som glömskan. Även om det är svårt att i en opartisk anda göra historiska bedömningar på moralisk grund gäller förvisso att där det finns glömska har det funnits spår och minnesproblemet har i grunden gällt troheten mot det förgångna. Svårigheten att bilda sig en uppfattning i den delen är emellertid avhängig av vilket perspektiv som anläggs och till detta kommer naturligtvis att mängden av kvarvarande spår kan vara mager till följd av den selektion som ägt rum vid exempelvis arkivering inom en institution.

Med anknytning till detta citat vill vi påstå – åtminstone som vår programförklaring – att en domstol inte skall ha några mer eller mindre förtäckta ”agendor” som ej har stöd i författningstext och som demaskeras först när förekommande inre motsägelser och ofullständigheter framträder.

A- och B-avgörandena föregicks av några synnerligen märkliga förfaranden. Det ena som gällde B-avgörandet rörde frågan om Hans Erkki ens ansökt om koncession men trots att det fanns ett motstående enskilt intresse – nämligen vårt – yttrade förvaltningsrätten:

Det framgår även att länsstyrelsen inför beslut om koncession [---] varit i kontakt med samebyns ordförande Håkan Forsén som i e-post den 19 november 2007 uppgett följande ”Samebyn tillstyrker fortsatt förordnande av Hans Erkki som koncessionshavare. Undertecknad har vid samtal idag försäkrat mig om att det även är Hans Erkkis vilja”. – Enligt förvaltningsrättens mening får det ovan sagda förstås så att Hans Erkki, genom Håkan Forsén, meddelat att han önskar fortsatt koncession i enlighet med sin ursprungliga ansökan. Det kan ifrågasättas om detta kan ses som en ansökan av Hans Erkki i formell mening. Uppenbarligen har dock länsstyrelsen godtagit förfarandet och Hans Erkki har bedrivit renskötsel i enlighet med beslutet under de år som gått. Förvaltningsrätten anser inte att det finns skäl att nu upphäva länsstyrelsens beslut på aktuell grund. Inte heller anser förvaltningsrätten att det i övrigt framkommit att länsstyrelsen inte haft fog för att fatta beslut på det underlag som den haft till hands.

Den processuella frågan kom med andra ord att till Erkkis förmån få en lösning som ytterst byggde på ett felaktigt förfarande från länsstyrelsens sida och till detta lades en materiell faktor. Allt detta ägde rum i syfte att hålla oss borta från möjligheten att erhålla koncession.

Kammarrätten vägrade sedan prövningstillstånd och annat hade vi ej heller väntat.

Den andra frågan som rörde A- och B-avgörandena och som i sig får ses som nog så härresande utgick från ett underligt resonemang enligt vilket länsstyrelsen först meddelade Erkki koncession för 2008-2010 för att långt senare – i tron att beslutet hade vunnit laga kraft – avslå våra ansökningar och då mot bakgrund av att Erkki redan meddelats koncession (jfr s 2 i vår den 5 juni 2011 dagtecknade inlaga). Vi klagade på de av länsstyrelsen mot oss riktade avvisningsbesluten och begärde att Erkkis och våra ansökningar skulle avgöras i ett sammanhang. I detta senare avseende motarbetades vi aktivt på alla de sätt såväl av länsrätten/förvaltningsrätten som av kammarrätten och då genom en förvanskad tillämpning av de processuellt gällande reglerna. Utom annat gick förvaltningsrättens bedömningar ut på att frågan om koncession 2008-2010 konstruerades som två olika frågor, den ena avseende koncession för Erkki och den andra avseende koncession för oss. Subjekten för koncession inlemmades således i objektet för koncession.

En tredje fråga som kan tas upp i detta sammanhang kan hänföras till A-avgörandet. I detta tillät sig kammarrätten att inta direkt partsställning genom att helt sonika bortse från vår utredning om att det fanns utrymme för ytterligare skattningsvis 700 renar än länsstyrelsen bestämde och detta fastän vår uppgift var obestridd.

Vad vi kunnat påvisa genom de olika förfaranden som tillämpats var att det redan i processuellt avseende visats en mot domareden stridande illvilja mot oss. Detta kännetecknar även

handläggningen i det avgörande som vi nu överklagat. I denna del kan vi först bara erinra om hur kammarrätten den 12 december 2011 fattade sitt beslut om verkställighetsförbud och detta utan att iaktta vad som gäller enligt 10 § förvaltningsprocesslagen (jfr vad vi anfört på s 2 i vår den 18 december 2011 dagtecknade inläga). Ändamålet har fått helga medlen. Detta är något som för övrigt kommit att känneteckna det mesta som kammarrätten kommit att prestera och vi kan då även erinra om kammarrättens avgörande den 20 oktober 2005 i mål nr 808-04 genom vilket kammarrätten vägrade Herbert och Lars-Göran Sunna koncession och samtidigt fann att denna skulle tillkomma en koncessionshavare som redan från den 1 juni 2005 frånträtt sin koncession (se s 1f i vår den 28 augusti 2011 dagtecknade inläga).

Processuella frågor anknyttande till vissa av avsnitten i kammarrättens avgörande tas nu upp under punkterna B 1 – B 4 men under punkt D tar vi upp ytterligare ett yrkande avseende en processuell fråga.

B 1. Länsstyrelsens överklagande

Det är ostridigt att länsstyrelsen kommit in för sent med sitt överklagande. Kammarrätten anser sig emellertid bunden av förvaltningsrättens bedömning att överklagandet kommit in i tid och finner därför att vårt yrkande inte kan bifallas. I sådant fall borde kammarrätten naturligtvis i stället ha avvisat vårt yrkande. Allvarigare är dock – sett till konsekvenserna – kammarrättens påstående om bundenhet. Detta skulle i så fall innebära att även för det fall att länsstyrelsen varit långt mer försenad skulle dess överklagande ändå prövas för den händelse någon inte rättsbildad eller någon annan getts behörighet att pröva frågor om rätt tid och låtit sin avoghet mot ett avgörande få vara utslagsgivande. Konsekvenserna av kammarrättens bedömning blir än tydligare för det fall att det bara hade varit länsstyrelsen som klagat. Var finns för övrigt den författningsbestämmelse enligt vilken det skulle föreligga hinder för överklagande i nu berört hänseende? Skulle alltså inte 33 § förvaltningsprocesslagen gälla?

Vi påstår att kammarrättens bedömning är klart felaktig och att det föreligger grund för prövningstillstånd på de skäl som upptagits på s 3 och vi yrkar att kammarrättens avgörande och förvaltningsrättens beslut i denna del hävs med förklaring att länsstyrelsens överklagande avvisas som för sent inkommet.

B 2. Förvaltningsrättens avskrivningsbeslut

Fråga är rätteligen om två skilda beslut, ett den 17 december 2010 och ett den 8 februari 2011. I det andra beslutet har angetts att det utgör en omprövning och ändring av ”beslut 5830-2010” som får förutsättas vara det beslut som dagtecknats den 17 december 2010. Det kan erinras att vi på olika sätt sökte få en förklaring till att Erkki omotiverat endast tilldelats 200 egna renar fastän hans ansökan omfattat 100 fler. Våra ansträngningar att få besked lämnades dock helt utan åtgärd av länsstyrelsen och dess förfarande framgår tydligt av vad vi anfört på s 1f i vår den 18 september 2011 dagtecknade inlaga. Det var först genom en den 1 juli 2011 dagtecknad inlaga upprättad för Sattajärvi samebys räkning som vi fick vetskap om att det skulle ha fattats ett nytt beslut och då gavs tillfälle att ta oss för att överklaga detta varpå förvaltningsrätten – uppenbarligen själv ovetande om beslutet – kunde begära att få detta och tillstå oss det medan länsstyrelsen helt enkelt vägrat att låta oss få ta del av det. Det kan för övrigt anmärkas att förvaltningsrätten i sitt protokoll den 11 oktober 2011 angett att länsstyrelsen uppgett att ”Sunna har troligen inte betraktats som part när det gäller Hans Erkkis koncession”, med vilket får uttydas det länsstyrelsens nya beslut genom vilket Erkki erhöll koncession. Det kan anmärkas att innehållet i detta uttalande framstår som ytterst märkligt mot bakgrund av att länsstyrelsen rimligen borde ha förstått annat efter länsstyrelsens motsvarande manöver för koncessionen 2008-2010.

Om vi så inriktar oss på förvaltningsrättens beslut i nu berört hänseende ansågs det första beslutet ha upphört genom tillkomsten av det andra beslutet och förvaltningsrätten fann därför förutsättningar föreligga för avskrivning av vårt överklagande rörande det första beslutet.

Problemet med förvaltningsrättens resonemang har vi redogjort för på s 6f i vår den 27 november 2011 dagtecknade inlaga. Vi avser nu – och då även med avseende på kammarrättens motsvarande resonemang – åskådliggöra problemet också på ett annat sätt eller med en fråga. Skulle vårt överklagande rörande det första beslutet ha avvisats för den händelse att vi inte fått vetskap om det senare beslutet som länsstyrelsen ju ansåg att vi inte hade att göra med? Var det med andra ord ett ess i rockärmen för länsstyrelsen?

Vi påstår att det till ledning av rättstillämpningen är av vikt att få ett klagande uttalande och då byggande på uppfattningen att det första beslutet inte konsumerats av det andra eller att det eljest uttalas att ett överklagande av ett beslut som kommit att ersättas med ett nytt beslut skall anses innefatta ett överklagande av även det senare beslutet.

B 3. Företräde inför rennäringsdelegationen

Med sitt beslut i frågan om muntligt företräde inför rennäringsdelegationen (jfr vad vi tidigare anfört på s 9f i vår den 6 februari 2011 dagtecknade inläga) visar kammarrätten i prydno upp sin uppenbara motvilja mot att pröva en fråga som berör den nakna maktutövningen och det uttrycks med att förvaltningsrätten ”endast kunnat” pröva vårt yrkande ”på sätt skett”. Det är då att märka att förvaltningsrätten liksom nu kammarrätten bygger sin uppfattning ytterst på ett påstående att vårt yrkande skulle ha konsumerats av att vi erhöll muntlig förhandling i förvaltningsrätten eller alltså ett materiellt faktum. Vårt yrkande har emellertid – klart och tydligt – gällt frågan om det funnits lagligt hinder för vår begäran om företräde inför delegationen. Detta framgår också med önskvärd tydlighet av vad vi anfört på sidan 6 i vår den 27 november 2011 dagtecknade inläga i vilken vi angett vilken prejudicerande betydelse som ett uttalande i frågan skulle kunna få. Den ordningsfråga som det nu rör sig om – eller alltså en processuell fråga – löses inte genom det materiella faktumet att vi erhöll muntlig förhandling i förvaltningsrätten. Ordningsfrågan har således inte konsumerats. Det får för övrigt här också noteras att kammarrättens påstående att förvaltningsrätten inte ”kunnat” pröva vårt yrkande i vidare mån än den gjort i sig är felaktigt. Det hade den mycket väl kunnat göra och att kammarrätten sedan inte vill att frågan prövas är en helt annan sak.

Vi påstår – alltfortfarande – att det till ledning för rättstillämpningen är av vikt att fastslå att det saknats lagligt hinder för att vägra oss företräde inför rennäringsdelegationen.

B 4. Påstådda begränsningar i kammarrättens prövning

Kammarrätten anger att den endast kan pröva ”det som varit föremål för prövning genom underinstansernas prövning”. Med detta ”konstgrepp” söker kammarrätten målmedvetet undvika att pröva de för koncessionsrenskötseln essentiella frågor som vi inriktat oss på. Dessa ingår emellertid i ”saken” och utgör så till vida elementa som inte kan avvisas men som möjligen skulle kunna leda till ett ogillande av våra till yrkanden förtydligade grunder för vår talan enligt vilka en helt annan utgång vore att vänta än den kammarrätten med vett och vilja siktat in sig på. Det står samtidigt klart att kammarrätten för att nå dit den velat och kommit måst undvika frågorna och detta – som vi kan se det – till följd av att den inte kunnat finna några hållbara svar på de av oss utmejslade frågorna. En med kammarrättens formulering samman-

hängande fråga är vidare vad som menas med ”underinstansernas avgöranden”. Varför har i så fall inte samma formulering valts redan för de under punkterna B 1 och B 2 upptagna frågorna? Dessutom tillkommer att länsstyrelsens avgöranden är på det hela taget omotiverade. Oberoende av förekommande tankelapsus från kammarrättens sida i denna del har våra frågor till yttermera visso redan behandlats av förvaltningsrätten. Vi kan i den delen utom annat hänvisa till domen s 30 f vad rör frågan om antalet egna renar som koncessionshavaren bör kunna få hålla sig med, till domen s 28 f vad avser frågan om gårdshanteringen av renar ingår i något som kan rubriceras som renskötsel enligt rennäringslagen och till domen s 27 f vad avser koncessionshavares bestämmanderätt. Detta skall ställas i relief mot kammarrätten som blott avvisar frågorna. I linje med detta borde då ligga att kammarrätten menat att redan förvaltningsrätten borde ha avvisat vår argumentation i dessa delar.

Vi menar att kammarrätten ej haft någon som helst grund för att avvisa de av oss angivna yrkandena/grunderna och att det utifrån kammarrättens avgörande står helt klart att det föreligger skäl för att meddela prövningstillstånd och då motiverat med de grunder som upptagits på s 3. I detta avseende föreligger det vidare sådana helt påtagliga brister i kammarrättens handläggning att överklagat avgörande måste undanröjas och målen återförvisas.

C. De materiella frågorna

Genom kammarrättens förfarande i processuellt avseende kvarstår så inte så mycket som kammarrätten behagat att gå in på.

I materiellt avseende faller det nya avgörandet tillbaka på formuleringarna i kammarrättens nära nog likalydande avgöranden den 20 oktober 2005 i mål nr 808-04 och den 25 maj 2010 i mål nr 594-09. Den skillnaden kan dock noteras att de två tidigare avgörandena var bättre sammanhållna medan avgörandet nu blivit spretigare och det gäller inte minst när kammarrätten kommit in på frågan om minskning av skötesrenantalet och om sysselsättningsaspekter. Oberoende av alla de fakta som vi kunnat presentera efter det första avgörandet kan vi bara förvånas över den uppenbara nonchalans som kammarrätten kommit att uppvisa med avseende på dessa och det står för oss helt klart att kammarrätten endast haft för avsikt att cementera en uppfattning som kammarrätten rimligen själv borde ha begripit – och nog i själva verket också begripit – är rättsligt ohållbar mot bakgrund av det underlag som vi tillhandahållit.

C 1. Frågan om antalet renar och koncessionshavare

Kammarrätten har helt i linje med länsstyrelsens påstående funnit att högsta antal renar kan uppgå till 1400 och att endast en koncessionshavare kan få en godtagbar sysselsättning och inkomst av renskötseln i samebyn. Till stöd för detta yttras att det inte finns ”[n]ågon utredning som ger anledning att frångå denna bedömning, som delas av de remissinstanser som yttrat sig om detta”.

Det kan här noteras att vi i vår den 27 maj 2012 dagtecknade inlägga erinrat om att länsstyrelsens uppgift om högsta antal renar naturligtvis rörde det antal som kunde hållas på naturbete och ej inrymde antalet gårdsrenar och att en annan matematik vore i sig absurd och dessutom motsades av Erkkis bedömning.

C 1 a. Renantalet och vilka renar som enligt rennäringslagen ingår i renskötseln

Av remissyttrandena framgår att Lantbrukarnas Riksförbund, Pajala m fl socknars Allmänningsskog, Pajala kommun och Sattajärvi sameby motsatt sig ett utökat antal renar. Vi har ej heller hävdat att antalet skall utökas. Däremot har vi utom annat menat att den renhållning som förekommer på gårdarna under den klart större delen av året och omfattar som redan angetts mellan 80 och 90 procent av det totala antalet renar inte kan hänföras till någon av koncessionshavaren – i detta fall Erkki – bedriven renskötsel. Som också det redan angetts får vidare observeras att dessa renar ej heller i övrigt ingår i någon av honom bedriven renskötsel utan då huvudsakligen befinner sig i den omedelbara närheten av gårdarna.

Vad rör antalet renar är det – med avseende på vinterbetet – också ostridigt mellan parterna att högst 1400 renar kan inrymmas. Vi och Erkki är vidare ense om att detta kan vara det ungefärliga antal renar som kan hållas på naturbetesmarker vintertid vid tillskottsutfodring med blott torrt hö. Förvaltningsrättens dom utgår dessutom från detta ostridiga förhållande och varken samebyn eller länsstyrelsen har haft något att erinra i denna del. Kammarrätten intar emellertid ånyo partsställning och går rätteligen än längre än någon av de övriga parterna och detta utom annat genom att helt blunda för vad rubricerade parter anfört i denna del. Det är alltså – om vi bortser från kammarrätten som part – helt klart att 1300-1400 renar kan hållas på naturbete vintertid. I den delen finns således utredning och kammarrättens påstående att det inte skulle finnas någon sådan faller på hälleberget om man inte likt kammarrätten avvisar vår

argumentation eller något som även gjorts när det gällt frågan om renhållningen på gårdarna skulle ingå i någon av Erkki bedriven renskötsel. I den senare delen hänvisar vi nu till vad vi anfört på s 4 i vår den 27 november 2011 dagtecknade inlaga. Vi menar att renhållningen på gårdarna måste prövas mot innehållet i de författningsrum som vi åberopat och som framgår av vad vi anfört i vår den 18 december 2011 dagtecknade inlaga:

Vidhålls fortfarande påståendet att mindre än hälften av renarna skulle kunna hänföras till gårdsbruket (se s 6 i protokollet från den muntliga förhandlingen den 9 februari 2010 i mål nr 105-10) fastän vi kunnat belägga att omkring 90 procent av djuren hållits i hemmahagar (se s 11f i bilaga D till vår inlaga den 6 februari 2011)? Hur går detta i så fall ihop med storleken på ”den frigående flocken”? På vilket sätt kan gårdshanteringen för övrigt sägas inrymd i någon av Erkki bedriven renskötsel (jfr 85 § första stycket rennäringslagen)? Är dessa renar på gårdarna ”skötesrenar”, det vill säga ”i koncessionshavarens vård” (jfr 89 § första stycket rennäringslagen)? På vad sätt ”vårdar” i så fall Erkki dessa renar? Och på vad sätt kan han sägas ha tagit ”emot” dem (jfr 88 § första stycket 3. och 5. rennäringslagen)? Är det inte samebyn som bestämmer vem som skall få hålla sig med renar? Finns gårdsrenarna ”hos” Erkki (jfr 88 § andra stycket rennäringslagen)?

För att förtydliga det hela kan vi inte förstå att någon skulle vilja påstå att en ändamålsenlig renskötsel skulle förekomma för den händelse en koncessionshavare ej har hand om några renar utan endast förlitar sig på att uppbära ”kapitalinkomster” för gårdsrenar (jfr s 5 i vår den 5 november 2011 dagtecknade inlaga, s 3 i vår inlaga den 11 december 2011 dagtecknade inlaga, s 4 i vår den 18 december dagtecknade inlaga och s 2 i vår den 17 juni 2012 dagtecknade inlaga).

Vi påstår att det till ledning för rättstillämpningen är av vikt att fastslå att renhållningen på gårdarna ej har täckning i rennäringslagen.

C 1 b. Är ägarna av gårdsrenarna skötesrenägare?

Denna fråga utgör en följdfråga till den nyss behandlade men inriktar sig på vilken personkader som skall anses ha någon form av beslutanderätt i samebyn.

Enligt 86 § rennäringslagen utgör skötesrenägare medlem i samebyn. Till följd av en av länsstyrelsen under decennier omhuldad men lika fullt olaglig tillämpning har emellertid även skaran av personer med enkom gårdsrenar kommit att inrymmas bland dem som ges beslutanderätt.

derätt i samebyn. Såvitt vi förstår är det också dessa gårdsbrukare som kommit att utöva den egentliga beslutanderätten inom Sattajärvi sameby. Hur det än må förhålla sig i den delen har det i vilket fall som helst visat sig att de har ett intresse som inte stämmer överens med det som skötesrenägarna – eller de som enligt författning getts medlemskap – har. Även för det fall att intressena från och till skulle kunna sammanfalla kvarstår vidare innehållet i författningen. Enligt denna utgör ägarna av gårdsrenarna inte medlemmar i samebyn.

Vi påstår att det till ledning för rättstillämpningen är av vikt att fastslå att ägarna av gårdrenarna ej utgör skötesrenägare.

C 1 c. Renskötsel på annat än naturbetesmarker?

Denna fråga hänger samman med de två nyss behandlade men inriktar sig mer på grunderna/förutsättningarna enligt rennäringslagen. Med stöd av den olagliga tillämpning som länsstyrelsen initierat har renskötseln i stort sett försvunnit och ersatts av en renhållning på gårdarna. Denna ”utveckling” – som ägt rum med länsstyrelsens goda minne – har såvitt vi förstår ännu inte kommit till riksdagens kännedom och det saknas också redogörelser för den i förekommande förarbeten. Vad som gällt när rennäringslagen trädde i kraft har emellertid numera kunnat åskådliggöras. Det skedde vid förvaltningsrättens förhandling den 11 oktober 2011 under vittnesförhöret med Herbert Sunna. Av vad han sade framgår tydligt att rennäringslagen inte till någon del byggt på tanken att renskötsel skulle kunna omfatta ”ranchning” av gårdsrenar i vare sig större eller mindre omfattning.

Riksdagen har naturligtvis utgått från att koncessionsrenskötseln i likhet med övrig renskötsel ägt rum på naturbetesmarker och stöd för detta vinnas dessutom i de lagrum som vi upptagit under punkt C 1 a.

Vi påstår att det till ledning för rättstillämpningen är av vikt att fastslå att koncessionsrenskötseln endast omfattar djur som året om hålls på naturbetesmarker.

C 1 d. Har marken upplåtits till renbete?

Denna fråga har vi tidigare behandlat vid ett flertal tillfällen och i vår den 6 februari 2011 dagtecknade inläga konstaterade vi visserligen att det kunde tyckas överflödigt att argumente-

ra vidare i frågan eftersom tidigare anfört motiv om markägares upplåtelse av mark till renskötsel kommit att tonas ned vid tillämpningen men att detta motiv alltfortfarande ”spökade” i bakgrunden som ett grundläggande element i diskursen även när det inte direkt uttalades. Argumentet har nu återkommit som direkt uttalat i länsstyrelsens överklagande. I detta anfördes vad rör koncessionsrenskötseln: ”Denna typ av renskötsel bygger på att markägare tillåter att renar betar på deras marker mot att de själva får ha renar som tas om hand av en koncessionshavare som bedriver renskötsel med stöd av sin renskötselrätt.” Uttalanden av detta och liknande slag har allt som oftast framförts och vi kan i denna del nu bara hänvisa till vår exemplifikation i den nyss angivna inlagen. Det utmärkande för uttalandena har vidare varit en upprepad retorik utan stöd i fakta och i den delen har vi i bilagan anfört:

Vad rör ovälkomna fakta har vi dessutom inhämtat en hel del uppgifter (se exempelvis s 5 i bilaga A, s 1 i bilaga B och s 6-26 i bilaga D) och även begärt att information i den delen skall inhämtas med stöd av rättens utredningsskyldighet (se s 1 i bilaga B och s 2 och 3 i bilaga C). Vad vi klart kunnat konstatera är emellertid att det funnits en betydande ovilja inte bara i länsstyrelsen utan även i länsrätten/förvaltningsrätten när det gällt att söka skaffa ett underlag som ger stöd för de olika påståenden som dessa från och till byggt sina resonemang på och vad vi kunnat finna har i stället jävat dylika påståenden. Det enda som vi kan se att våra ansträngningar mot ett någorlunda fullgott underlag lett till är för övrigt att det för som nu länsstyrelsen och tidigare länsrätten/förvaltningsrätten och kammarrätten mer gällt att försöka kringgå de faktiska förhållandena och hitta andra utvägar genom vilka vi hindras att erhålla koncession. Detta har då parats med en tolkning av författningstext och förarbeten som får betraktas som i hög grad vinklad till förmån för vissa av dem som äger fastigheter inom koncessionsområdet [---].

Vad rör de retoriska vändningarna kan vidare hänvisas till vad länsrätten i dom den 30 mars 2001 yttrat i mål nr 781-00:

I detta avseende får anmärkas att nu inte finns tillgängligt något underlag som visar på några markupplåtelser för renskötsel. Det kan emellertid tänkas att förekommande författningstexter skulle kunna tolkas som även innefattande sådan upplåtelse men inget har framkommit till stöd för att staten på det sättet skulle kunna förfoga över mark som ej är dess egen. För det fall att markupplåtelse skulle ha skett från enskild tillkommer vidare att sådan upplåtelse inte kan ha omfattat annans egendom och i denna del får även noteras att renbetet ägt rum också på annan mark än den som rubricerats som jordbruksfastighet. Det torde följaktligen vara svårt att söka förena renskötselrätten som sådan med ett påstående att denna skulle vara avhängig av markägarens tillstånd.

I sakfrågan kan så anföras att de enda hittills av oss påträffade handlingarna som rör upplåtelser för renskötsel är de som vi åberopat och som nu utgör underbilagorna 2 (tre förteckningar) och 3 (en förteckning) till den bilaga D som fogats till vår den 6 februari 2011 dagtecknade inlaga. Dessa upplåtelser gällde till förmån för Herbert Sunna. Dessutom har vi åberopat två förteckningar enligt vilka vissa fastighetsägare motsatt sig annat än samisk renskötsel på deras marker. Dessa finns fogade som bilagorna I och J till vår den 18 september 2011 dagtecknade inlaga.

Som vi ser det är det nu hög tid för att en gång för alla få undan fortsatt förvillande argumentation som länge legat som en hämsko när det gäller att få klarhet i vilka fakta som kan hänföras till koncessionsrenskötseln. Vi påstår därför att det till ledning för rättstillämpningen är av vikt att fastslå att betesrätten ej har sin grund i någon form av upplåtelse från markägarna.

C 1 e. Antalet koncessionshavare och proportionen egna och andras renar

En fråga som hänger samman med kammarrättens påstående att det endast ges utrymme för en koncessionshavare inom Sattajärvi sameby är naturligtvis den att vi begärt koncession även om kammarrätten givetvis aktar sig för att direkt uttala detta som motiv.

Frågan om antal koncessionshavare i Sattajärvi sameby eller nu för 1400 renar får först ställas i relation till motsvarande antal i Muonio sameby. För denna by har länsstyrelsen för 2011-2015 bestämt nio koncessionshavare för 3900 renar. Kammarrätten har vidare som motiv för att endast en koncessionshavare kan utses med avseende på Sattajärvibyn hänvisat till att länsstyrelsen skulle ha bedömt att en koncessionshavare kan få en godtagbar sysselsättning och inkomst av renskötseln inom samebyn. Detta måste ställas mot att länsstyrelsen för Muoniobyn funnit koncession kunna beviljas två personer för 200 egna renar och fyra personer för 100 egna renar (jfr vad vi anfört på s 11 i vår den 27 november 2011 dagtecknade inlägga). Det som inte skulle vara möjligt med avseende på Sattajärvibyn har alltså varit möjligt när det gäller Muoniobyn. Diskrepansen har uppmärksamats av förvaltningsrätten men för kammarrätten gäller uppenbarligen ett överordnat intresse som den delar med länsstyrelsen. Vilket är då detta intresse?

Svaret på frågan är det att det finns en övergripande fråga som kommit att bli helt avgörande för koncessionsbesluten i allmänhet och det gäller då ytterst intresset för en mycket liten grupp fastighetsägare av att antingen kunna hålla sig med egna renar i form av gårdsrenar eller kunna få hålla sig med sådana renar som enligt rennäringslagen också kan rubriceras som skötesrenar. Det är ingen hemlighet att länsstyrelsen liksom kammarrätten ständigt kommit att värna om denna mindre bråkdel av fastighetsägare för att tillgodose dessas önskemål på bekostnad av koncessionshavarens intresse. I det avseendet har vilka hjälpmedel som helst kunnat tillgripas och nu ser vi ett sådant förfarande blomstra genom det avgörande som vi överklagat. Intresset för dessa fåtal fastighetsägare har fått sådan dignitet att det från lagstiftaren

uttalade intresset av att värna om koncessionshavarens möjligheter av att kunna driva sin verksamhet kommit att helt förblekna. Det har alltså gällt en alltigenom politisk tillämpning som gått stick i stäv med vad riksdagen ytterst ställt sig bakom. Denna aviga och mot oss avog tillämpning ställer sig kammarrätten fortfarande bakom och det gör den utom annat genom att vägra att uttala sig i den av oss påtalade frågan om att koncessionerna i första hand skall utgå från att tillgodose enskild sames önskemål om egna renar.

Vad rör de motiv som varit grundläggande för de av riksdagen beslutade författningsbestämmelserna hänvisar vi denna gång direkt till vad som anfördes i propositionen 1984/85:226 på s 12:

Enligt min mening bör de regler som gäller för koncessionssamebyn och dess förvaltning ha till huvudsakligt syfte att ge koncessionshavarna en godtagbar sysselsättning och inkomst och förbättra effektiviteten i renskötseln. [...] En åtgärd som [...] kan vidtas för att förbättra koncessionshavarnas ekonomiska situation är att de får möjlighet att öka sitt renantal. Vid koncessionsprövningen bör således lantbruksnämnden, när den gör den sedvanliga fördelningen av byns renantal mellan ägare eller brukare av jordbruksfastighet och koncessionshavarna, i första hand tillgodose koncessionshavarnas önskemål om ett utökat renantal. Renantalet uppgår dock i de flesta koncessionsområdena till vad betestillgången tål, varför någon ökning av det totala renantalet i de flesta fall inte är möjlig. [...] Enligt min mening bör ägare eller brukare av jordbruksfastighet i fortsättningen inte tillåtas ha fler än 30 renar per hushåll i koncessionshavares vård. Detta förslag innebär att koncessionshavarnas möjlighet att utöka sitt renantal avsevärt förbättras, liksom möjligheterna vidgas att bevilja koncession till fler samer.

Syftet med författningsändringen var alltså att ge koncessionshavaren möjlighet att hålla sig med fler egna renar – med motsvarande minskning av antalet skötesrenar – och även ge möjlighet för fler samer att träda in som koncessionshavare. Detta fick dock inget genomslag vid tillämpningen och det har för övrigt ännu inte vunnit acceptans i länsstyrelsen som år efter år obstruerat mot vad riksdagen bestämt. Sålunda har för Sattajärvi sameby antalet egna renar endast varit 100 under perioden 1980-2005 och först till följd av de av oss förda processerna har antalet egna renar sedan ökat först till 200 och sedan till 300. Som vi redan påpekat på s 14 i vår den 27 november 2011 dagtecknade inlaga lär vi aldrig få veta sanningen vad rör de bakomliggande motiv som styrt länsstyrelsen i det senare avseendet. Vi kan dock ana hur det kan ha förhållit sig och med det kommer vi in på frågan om vad remissinstanserna anför. Det är då att observera att i remissunderlaget – även det som utgick till Sattajärvi sameby – ingick

ett förslag att meddela Erkki koncession för 200 och inte 300 egna renar som han åtminstone formellt ansökt om.

Pajala kommun får bedömas mer ha hukat inför frågan om antal koncessionshavare men uttalade och då som vi förstår främst inriktat på ansökningarna vad avsåg Muoniobyn men även träffande Stefan och Nils-Erik Sunna: ”Ett tillstånd för en person att ha ett par hundra eller färre egna renar och samtidigt inga skötesrenar torde [---] falla utanför det grundläggande selsättningskravet”. Det går av detta uttalande ej att sluta sig distinkt till att Pajala kommun skulle ha hävdad skötesrenägarnas intressen. Sattajärvi sameby aktade sig också för att beröra frågan även om dess uppfattning klart är att skötesrenägarnas – eller rättare sagt dessas men främst ägarnas av gårdsrenarna – intressen skall tillvaratas. Lantbrukarnas Riksförbund uttalade sig däremot klart för att endast en person skulle meddelas koncession och motiverade detta med att ansvarsfrågorna vad gällde skador av ren skulle komma att bli lättare att reglera. Därutöver uttalade förbundet att det av varje koncessionsbeslut skulle framgå att detta var villkorat av att koncessionshavaren tog emot skötesrenar. Sammanställs dessa förbundets båda uppfattningar följer att förbundet än kraftigare hävdade skötesrenägarnas intressen eftersom det med avseende på Muoniobyn – eller den enda byn inom vilken koncessionshavarna alltjämt har möjlighet till maktutövning – den förändringen skulle komma till stånd att byn övergick till att bli en by styrd av andra än koncessionshavarna eller en utveckling mot vilken länsstyrelsen ständigt strävat men ännu ej helt lyckats uppnå. Vilken uppfattning skogsstyrelsen så hade är svårt att sia om.

Det kan i detta sammanhang vidare påpekas att skötesrenar tidigt kom att uppfattas närmast som ett gissel för renskötseln (se de hänvisningar som 1928 gjorts på s 11-14 i första lagutskottets utlåtande nr 29).

Att vi utsatts för manipulativa åtgärder från länsstyrelsens sida är en sak men var syftet från länsstyrelsens sida detsamma när det gällde remissinstanserna och varför reagerade inte Sattajärvi sameby? Varför var det först vår åtgärd att börja rota i frågan som ledde fram till ett nytt beslut från länsstyrelsens sida? Vi kan inte ge besked och de som kan kommer ej att lämna något men vår uppfattning är närmast den att avsikten inte var att meddela Erkki koncession för fler än 200 egna renar. Detta rimmar väl med de allmänna tongångar som råder och rått – inte bara inom länsstyrelsen – när det gäller frågan om skötesrenar och för den delen även om gårdsrenar som det visat sig främst avse i Sattajärvi sameby. Med det kommer vi in på frågan

om vilken anledningen kan vara till att länsstyrelsen så ihärdigt envisas med att värna om ett fåtal markägares intressen.

Ett av de argument som ständigt återkommer med avseende på skötesrenarna – och som väl nu måste anses omfatta även gårdsrenarna – är det föregivna behovet av dessa för försörjningen. Frågan ligger rätteligen utom den fråga som nu är aktuell men den används ändå som argument och får därför penetreras.

Utgångspunkten är att dessa skötesrenar endast kan ägas av dem som äger eller arrenderar det som tidigare rubricerades som jordbruksfastighet medan möjligheten att hålla sådana renar inte tillkommer dem som äger annan eller ingen fastighet. Frågan gäller alltså om det på någon grund kan hävdas att de renägare som är ägare eller arrendatorer av vissa fastigheter inom Sattjärvi samebys gränsbestämda område har behov av sina renar för försörjningen. I denna del har kammarrätten anfört att koncessionsrenskötseln ”sannolikt” även ger ”ett viktigt tillskott till markägarnas försörjning”. Det är för övrigt den formulering som länsstyrelsen valt i sitt överklagande och som med bortseende från ordet ”sannolikt” härrör från kammarrättsavgörandet den 25 maj 2010 men vilket stöd – om något – finns för påståendet?

Det kan först konstateras att förvaltningsrätten – efter muntlig förhandling med vittnesförhör – funnit ”att utredningen inte ger stöd för att skötesrenägarna – annat än i undantagsfall – kan antas vara beroende av sina renar för sin försörjning” och detta yttrande har vi hänvisat till (s 4 i vår den 27 november 2011 dagtecknade inläga) samtidigt som vi kunnat registrera att vittnet Erik Gustavsson – alltså länsstyrelsens egen tjänsteman – ”under förhöret inte kunde peka ut någon enda av dem i renmärkeslistan [---] som beroende av skötesren för att få en tillräcklig inkomst och att han var högst ovillig att ens titta på förteckningen som ju länsstyrelsen ändå haft tillgång till under en längre tid” (ib s 5). Vad kammarrätten gjort är att den gjort avsteg från den bedömning som gjorts under vittnesförhöret och om den på något sätt varit osäker om vad Gustavsson skulle ha sagt hade den haft möjlighet att lyssna på det band där förhöret upptagits. Vi menar att kammarrättens påstående bygger på ett flagrant åsidosättande av innehållet i vittnesutsagan och måste förestavas av något annat, nämligen sådan illvilja som det talas om i domareden. I sak vidhåller vi dessutom att inget hittills framkommit till stöd för att någon av skötesrenägarna – nu inbegripande även ägarna av gårdsrenarna – skulle kunna betraktas som beroende av sina renar för sin försörjning. Även om det till äventyrs skulle vara så att någon ändå skulle vara det finns det alltså i alla händelser inget belägg vare sig för den av

kammarrätten påstådda sannolikheten eller för påståendet om ”ett viktigt tillskott till markägarnas försörjning” det vill säga för den futtiga bråkdel av fastighetsägare och arrendatorer som håller sig med skötesrenar eller gårdsrenar. De incitament som varit avgörande för att kammarrätten frångått inte bara vittnesuppgifterna utan även förvaltningsrättens bedömning torde således stå att finna i denna av oss redan påtalade illvilja. Vi utgår vid denna vår bedömning från att kammarrätten åtminstone översiktligt sökt sätta sig in i vad som uttryckts inte bara genom våra motparter utan även genom vad vi kommit att anföra och åberopa.

Vad rör förekommande behov och beroende av skötesrenar och gårdsrenar för försörjningen har vi – de enda som bortser från den ymniga retoriken och i stället inriktar sig på fakta – utom annat anfört:

I sista stycket på s 2 anför Erkki/samebyn ”att skötesrenarna ger ett väsentligt bidrag till hushållskassan för många renägare, och för ett icke ringa antal medlemmar är intäkterna från sålda renar ett avgörande inslag i hushållningen”. I näst sista stycket på s 5 återkommer de med ”att tillskottet av sådana slakter är ett verkningsfullt bidrag för många mindre bemedlade personer bland samebyns medlemmar”. Dessa svepande formuleringar bestyrks emellertid inte på något sätt. För vilka ”många” skulle renarna vara ”ett väsentligt bidrag till hushållskassan”? För vilka inom ”ett icke ringa antal medlemmar är intäkterna från sålda renar ett avgörande inslag i hushållningen”? För vilka ”många mindre bemedlade personer bland samebyns medlemmar” gäller att de genom slakten skulle få ”ett verkningsfullt bidrag”? Finns det över huvud taget ”många mindre bemedlade personer” bland skötesrenägarna? Finns det någon? Vad menas med ”ett icke ringa antal” och med ”många” bland ett hundratal skötesrenägare? En utgångspunkt för ett svar kunde vara innehållet i den lista som utgör bilaga 4 till den angivna bilagan D. Vår egen uppfattning framgår vidare av första stycket på s 5 i vår besvärslinlaga och av punkten 2.5 i vår den 11 december 2011 dagtecknade inlaga och vi vidhåller att det skall bortses från obestyrkta och bestridda retoriska vändningar och i stället tas fasta på faktiska förhållanden.

Till sådana retoriska vändningar hör utom annat vad länsstyrelsen i syfte att få till stånd en möjlighet att fortsättningsvis tvinga en koncessionshavare att motta skötesrenar i skrivelse dagtecknad den 15 februari 2003 och ställd till regeringen påstod om ”de ekonomiska förutsättningarna för den jordägande befolkningen för vilken renägandet är ett värdefullt komplement inom ett område där man är beroende av flera sysselsättningar för att få en tillräcklig inkomst”. Det oriktiga och patetiska i detta påstående måste länsstyrelsen ha varit mycket väl medveten om.

Det är också att märka att kammarrätten i sitt avgörande tagit klart parti för skötesrenägarnas intressen. Detta har den gjort genom att förfasa sig över att ett bifall till någon av våra ansökningar skulle innebära ”att antalet skötesrenar minskade avsevärt eller att sköterrenar inte alls tilläts” och sedan upprepa sig genom att skjuta in sig på att ”en väsentlig minskning av antalet skötesrenar” skulle uppkomma. Oberoende av att kammarrätten tydligen varit vilse när den påstår ”att sköterrenar inte alls tilläts” framgår således med övertydlighet att kammarrätten mer tagit sin uppgift som partigångare på allvar än att söka rätta sig efter vad som uttryckts i propositionen 1984/85:226.

Vad rör frågan om det netto som kan förväntas av renhanteringen hänvisar vi till vad vi anfört på s 5 i vår den 27 november 2011 dagtecknade inläga där det också finns en vidare hänvisning.

Det må vara så att skötesrenägandet en gång i tiden var av betydelse för enskilda fastighetsägare (jfr s 14 i första lagutskottets utlåtande 1928 nr 29) men inget har hittills kunnat tas fram om att det skulle gälla i nuet. Som vi angett utgör detta med behovet av skötesren dessutom ett sidospår – villospår – som fått skymma det riksdagen beslutat om.

Vi påstår att det till ledning av rättstillämpningen är av vikt att – med stöd av vad som anförts i propositionen 1984/85:226 – fastslå att förekommande koncessionsbeslut primärt skall utgå från att tillvarata enskild koncessionshavares önskemål om egna renar.

C 1 f. Koncessionshavares beslutanderätt

C 1 f 1. Koncessionshavares beslutanderätt med avseende på med vem han sluter avtal om att motta skötesrenar, vilka renar detta avtal skall omfatta och vilken sköteslega som skall utgå

Ur vår den 27 november 2011 dagtecknade inläga saxar vi nu:

Med anknytning till detta om skötesrenar går vi nu också in på frågan om sköteslegan. Enligt 48 § jämförd med 86 § rennäringslagen gäller utom annat att styrelsen för samebyn i överensstämmelse med medlemmarnas beslut – i den mån dessa inte strider mot lag eller samebyns stadgar – skall utta de medel som renskötande medlem är skyldig att erlagga. Med detta avses den exekutiva

funktionen. Däremot följer ej av detta att samebyn på sin stämma eller eljest skall bestämma den sköteslega som koncessionshavaren kan betinga sig. Vi kan i den delen hänvisa till s 14 i länsrättens i Norrbottens län dom den 26 februari 2004 i mål nr 1328-03 i vilken vad rör koncessionshavaren yttrades ”att han själv skall bestämma antalet skötesrenar inom det av länsstyrelsen bestämda högsta antalet han får ta emot och att han själv skall upprätta avtal och bestämma sköteslega med skötesrenägare”.

Så ser det emellertid ej ut för Sattajärvi sameby och sannolikt ej heller för övriga koncessions-samebyar med möjligt undantag för Muoniobyn och med avseende på sköteslegan kan vi bara hänvisa till Sattajärvibyns förvaltningsberättelse för 2009/2010 enligt vilken sköteslegan beslutas på byns stämma.

Vad sedan rör koncessionshavarens möjligheter att kunna bestämma med vem han skall ingå avtal om att motta skötesrenar kan med avseende på Sattajärvi sameby bara erinras om att där allt fortfarande gäller ett principbeslut enligt vilket ingen i släkten Sunna skall kunna få hålla sig med skötesrenar inom byn och redan detta visar hur koncessionshavaren eller nu Erkki är snärjd av samebyns stämma/styrelse. Detta är vidare bara en av många yttringar utvisande hans ofria ställning inom samebyn och även om det till det yttre – åtminstone under förekommande processer – getts sken av att han skulle fungera som en självständig näringsutövare framstår det lika fullt som klart att han endast kan betraktas som bulvan för vissa renägande fastighetsägare.

Vi påstår att det till ledning av rättstillämpningen är av vikt att fastslå att det på koncessionshavaren ankommer att bestämma med vem han sluter avtal om att motta skötesrenar, vilka renar detta avtal skall omfatta och vilken sköteslega som skall utgå.

C 1 f 2. Skyldighet eller ej att motta skötesrenar

Den nyss behandlade frågan väcker även frågan om lagligheten av hittillsvarande tillämpning och i synnerhet mot bakgrund av den från den 1 juli 2006 tillkomna ändringen i rennäringslagen som ger utrymme för länsstyrelsen att föreskriva att koncessionshavaren skall vara skyldig att motta skötesrenar. En tillämpning i överensstämmelse med innehållet i lagändringen skulle naturligtvis komma att stå i strid med 11 kap 14 § regeringsformen och i den delen anförde vi i vår den 18 september 2011 dagtecknade inläga:

Enligt 12 § får lag eller annan föreskrift ej innebära att någon missgynnas till följd av sitt etniska ursprung. Enligt 17 § gäller vidare att begränsningar i rätten att driva näring endast får införas för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig i syfte att ekonomiskt gynna vissa personer. För en koncessionshavare får alltså ej införas en missgynnande föreskrift och till en sådan hör naturligtvis att han skall kunna tvingas att ta hand om ett antal skötesrenar och på så sätt gynna vissa personer. Det har ej heller genom författning uttryckts att till ett angeläget allmänt intresse skulle hänföras att skötesrenägare skall få skötseln av sina djur garanterade genom att någon same skall ta hand om dem. Vi menar alltså att det vid tillämpningen av rennäringslagen skall bortses från den möjlighet som länsstyrelsen från juli 2006 getts till att införa ett tvång för koncessionshavare att motta skötesrenar.

Vi påstår att det till ledning för rättstillämpningen är av vikt att fastslå att länsstyrelsen ej äger tillämpa det bemyndigande som den getts om att kunna föreskriva att koncessionshavare skall vara skyldig att motta skötesrenar.

C 1 f 3. Koncessionshavares rätt att fritt anställa den arbetskraft som kan behövas

Vad rör anställning av arbetskraft har i förarbetena uttalats: ”En särskild tvistefråga inom vissa samebyar är vem som skall ha rätt att anställa den arbetskraft som kan behövas vid toppar i renskötseln. Enligt min mening bör den uppgiften ankomma på koncessionshavaren, som alltså inom anvisade ekonomiska ramar bör få avgöra vem som skall biträda honom i arbetet” (Prop 1984/85:226 s 17). Vad som menades med ”toppar” kan framstå som något oklart men samtidigt uttalades att koncessionshavaren skulle leda renskötseln inom byn och anställa den arbetskraft som kunde behövas (ib s 16). Detta framgår för övrigt tydligt redan av 86 § rennäringslagen.

Hur har det då varit ställt i Sattjärvi sameby och har någon förändring skett? Som förvaltningsrätten funnit står det inte Erkki fritt att anställa arbetskraft. Detta hänger samman med att samebyn – som framgår av dess förvaltningsberättelse för 2009/2010 – visserligen och till följd av de av oss förda processerna kommit att närma sig vad som uttalats genom lagtexten och i förarbeten men ändå ryggat för att helt anpassa sig och i stället låtit föranstalta om veto rätt med avseende på anställning av medhjälpare som inte tidigare anlåtts. Att samebyns förfaranden under årens lopp inte mött erinran från länsstyrelsen får vidare bedömas som kännetecknande för dess verksamhet och genom kammarrättens avgörande har förfarandet också knäsatts.

Vi påstår att det till ledning av rättstillämpningen är av vikt att fastslå att koncessionshavaren fritt skall äga anställa den arbetskraft som kan behövas inom renskötseln.

C 1 f 4. Av länsstyrelsen uppställt åldersvillkor för koncessionshavare

Som allmänt/principiellt villkor har länsstyrelsen angett att koncession inte beviljas personer som är 67 år eller äldre. Vårt yrkande om att villkoret skulle förklaras ogiltigt och undanröjas kom ej att prövas av förvaltningsrätten som fann villkoret inte vara tillämpligt på Lars-Göran Sunna. Vi vidhöll yrkandet i vårt överklagande över förvaltningsrättens dom men i sitt avgörande har kammarrätten så angett att det vid den av kammarrätten valda utgången saknades skäl att pröva yrkandet och detta får närmast ses som en avvisning. Det är emellertid så att vi i överklagandet hade åberopat prejudikatsdispens i frågan och då angett att ett avgörande var av betydelse för framtida koncessioner ”berörande Lars-Göran Sunna eller någon annan”. Kammarrätten har vidare inte valt att vägra prövningstillstånd i frågan. Angelägenheten av att pröva frågan kan vi vidare inte se skulle ha förfallit eftersom länsstyrelsen inte tagit bort villkoret fastän vi redan tidigt eller i inlägga dagtecknad den 24 november 2010 och ställd till länsstyrelsen påpekat att det var olagligt. I sammanhanget får vidare noteras att länsstyrelsen för framtiden inte kan tänkas ta bort villkoret enkom till följd av vad förvaltningsrätten yttrat i sina domskäl.

Det vi hade anfört till stöd för att villkoret skulle vara ogiltigt var att det saknade lagstöd, att det stred mot 1 kap första och femte styckena och 2 kap 15 § regeringsformen och att det därför enligt 11 kap 14 § regeringsformen inte fick tillämpas.

Vi påstår – fortfarande – att det till ledning för rättstillämpningen är av vikt att fastslå att länsstyrelsens åldersvillkor för koncessionshavare är olagligt och att det därför föreligger grund för att i dessa delar undanröja kammarrättens avgörande och förvaltningsrättens dom.

C 2. Vi eller Erkki?

Denna punkt kan ej ensam generera prövningstillstånd utan medtas blott för att ge ytterligare underlag för begärt prövningstillstånd enligt punkt D 1.

C 2 a. Inledande reflektioner

Kammarrätten har gjort gällande att länsstyrelsen skulle ha företagit en ”utredning av om fortsatt renskötsel inom Sattajärvi sameby är till övervägande nytta för orten och om de som söker renskötselkoncession kan antas komma att driva renskötseln på ett ändamålsenligt sätt”. Detta är ett påstående helt utan täckning i remissförfarandet enligt vilket länsstyrelsen angett dels att den hade att pröva frågan om tillstånd ”till renskötsel hela året nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län”, dels hade för avsikt ”att så långt möjligt fastställa 5-åriga koncessioner” för tiden från 2011. I anledning av detta sändes också visst material ut enligt särskild sändlista. Ej heller i övrigt kom länsstyrelsen att företa en sådan ”utredning” som kammarrätten velat påskina. Däremot fann länsstyrelsen en ny angreppspunkt för att neka oss koncession och det var den att koncession i första hand borde beviljas ”den som innehar koncession i samebyn om det inte finns tungt vägande skäl” som talade mot detta. Som förvaltningsrätten funnit har det saknats rättsligt stöd för att motivera ett avslag på detta sätt (domen s 27).

Länsstyrelsens förfarande har således varit långt mer begränsat än kammarrätten påstått. Däremot har kammarrätten själv uppgett att syftet med att ”behålla” koncessionsrenskötseln är att främja sysselsättningen i koncessionsområdet och den har också uppehållit sig vid uttrycken ”fortsatt renskötsel” och ”fortsatt koncession”.

Vad först gäller uttrycket ”fortsatt koncession” leder detta fel eftersom det är fråga om ett nytt tillstånd för varje koncessionsperiod och i vår inlaga dagtecknad den 11 december 2011 har vi i denna del anfört: ”Vad så rör resonemanget avseende renar under generationer får mot bakgrund av att renar har en begränsad livstid noteras att frågan torde gälla innehav av vissa renmärken. [---] En avgörande punkt som länsstyrelsen i detta sammanhang kringgår i sitt resonemang är för övrigt den att koncessioner meddelas för viss bestämd tid. Med det följer att skötesrenar – som i Sattajärvi sameby hittills påtvingats koncessionshavaren – inte kan behålla sin egenskap för längre tid”. Till detta kan så läggas att länsstyrelsen i sitt överklagande uppgett att den inte kan förstå på vilket sätt förvaltningsrättens dom skulle gynna Erkki ”som blir av med sin inkomst från 600 skötesrenar”. Till spelets regler hör emellertid sedan några år tillbaka att länsstyrelsens avgöranden ej är sakrosankta utan kan överklagas. Att kammarrätten sedan kan uppfatta dem på detta sätt är en annan sak.

Vad sedan gäller uttrycken ”behålla” koncessionsrenskötsel och ”fortsatt renskötsel” anknyter dessa närmast till det förhållandet att renskötseln i Tornedalen nedom lappmarksgränsen inte reglerades förrän genom SFS 1928:309. Detta har av vissa tagits till intäkt för att den inte tidigare skulle ha varit tillåten. En sådan bedömning kan möjligen stödjas på vad som upptagits på s 239 i SOU 2006:14:

Bestämmelserna om koncessionsrenskötseln skulle ges en sådan avfattning ”att desamma öppna en möjlighet att å trakter, där ett mera allmänt intresse kan anses påkalla sådant, bibehålla skogsrenarna, men å andra sidan heller icke lägga hinder i vägen för skogsrenskötselns avskaffande å de trakter, där densamma icke längre fyller något verkligt behov för de bredare lagren av befolkningen”.

Detta uttalande ger närmast stöd för att fråga endast varit om att reglera en näringsrätt. En sådan ståndpunkt kan emellertid inte försvaras efter skattefjällsmålet enligt vilken fråga är om en samernas bruksrätt. Denna omfattar som framgått även rätt till sommarbete och den reglering som ägt rum genom bestämmelserna om koncessionsrenskötseln innefattar därför inte något utöver vad som redan ingår i den samiska bruksrätten utan utgör en begränsning när det gäller utövningen av denna bruksrätt. Vi kan i denna del också hänvisa till det resonemang som högsta domstolen fört i sin dom den 27 april 2011 i det sk Nordmalingmålet (mål nr T 4028-07) och i vilken vad rör begreppen ”av ålder” och ”efter gammal sedvana” utsagts att den bakomliggande tanken ”helt enkelt” fick anses vara ”att samerna har rätt att bedriva renskötsel där de brukar göra det” (s 14). – Mot denna bakgrund menar vi att de båda uttrycken ”behålla” koncessionsrenskötseln och ”fortsatt renskötsel” är mer eller mindre ointressanta när det gäller att motivera förekommande avgöranden. Dessa får i stället ta sin utgångspunkt i att det finns samer som med stöd av den samiska bruksrätten äger bedriva renskötsel i nedre Tornedalen även om utövandet av denna rätt enligt författning är begränsad till dem som beviljas koncession för viss tid.

I sin dom har förvaltningsrätten utgått från att det enkom är länsstyrelsen som getts uppgiften att pröva frågan om vem eller vilka som skall beviljas koncession och att remissinstanserna därför inte skall få ”sådant bestämmande inflytande över koncessionsfrågan som blivit fallet”. Med det har förvaltningsrätten berört de frågor som vi inriktat oss på då vi menat att länsstyrelsen inte skall fungera som blott och bart ett transportkompani för i detta fall Sattajärvi sameby (se s 3 och 4 i underbilaga A till vår den 6 februari 2011 dagtecknade inlaga, s 24 i underbilaga D till samma inlaga, s 8 i vår den 6 februari 2011 dagtecknade inlaga, s 3 i vår

den 11 december 2011 dagtecknade inlaga och s 5 i vår den 18 december 2011 dagtecknade inlaga avseende verkställighetsförbudet).

Vad förvaltningsrätten uttalat har dock stött på patrull i kammarrätten som uppenbarligen missuppfattat förvaltningsrätten genom att yttra att remissinstansernas inställning skall ”beaktas” när det gäller frågan om den som söker koncession kan antas komma att driva renskötseln ”på ett ändamålsenligt sätt” och att inställningen från remissinstanserna skall tillmätas betydelse ”mot bakgrund av i vilken utsträckning de är väl underbyggda och sakligt motiverade”. Vi kan inte se att det skulle föreligga någon egentlig motsägelse mellan förvaltningsrätten och kammarrätten utan uppfattar närmast kammarrättens yttrande i denna del som ett förtydligande av vad förvaltningsrätten funnit skall vara avgörande. Vi har ej heller någon anledning att erinra mot kammarrättens bedömning i detta avseende. Först när kammarrätten fortsätter blottar den sig emellertid tendentiöst utom annat med avseende på de nu citerade delarna som den alltså angett skall vara avgörande. Det kan redan här för övrigt anmärkas att kammarrättens slaviska bundenhet vid samebyns uppfattning utmärker något helt annat än att ”stor vikt” skall läggas vid denna. Det påståendet blir alltså helt innehållslöst.

Först går kammarrätten in på den fråga som vi redan behandlat under punkt C 1 a. På vad sätt kan det påstås att remissinstansernas uppfattningar är väl underbyggda och sakligt motiverade och hur kan det i det sammanhanget påstås att de skulle ha ställt sig bakom detta med endast en koncessionshavare på den grund att endast en skulle få ”en godtagbar sysselsättning och inkomst av renskötseln i samebyn”? Det är ju andra intressen som luftats av vissa av dem. Dessa intressen kan inte ses som vare sig väl underbyggda eller sakligt motiverade annat än om dit hör att fullt ut värna om skötesrenägarnas – egentligen nu främst ägarnas av gårdsrenarna – intressen. Detta är emellertid inget som skall bära upp tillämpningen och detta i synnerhet mot bakgrund av vad som uttalats i propositionen 1984/1985:226 och om vars förekomst kammarrätten får antas ha haft kännedom även om den medvetet undvikit att nämna något om detta.

I nästa stycke nämner kammarrätten detta med att Erkki skulle uppfylla förutsättningarna för ”fortsatt” koncession eller som vi angett rätteligen ”ny” koncession och kammarrätten hänför sig då dels till att Sattajärvi sameby i remissyttrande uppgett att han sedan hösten 2005 ”på ett utmärkt sätt” skött sina åligganden som koncessionshavare och att han även förväntas göra det

i fortsättningen, dels att ingen av remissinstanserna riktat några anmärkningar mot honom eller ”ifrågasatt att han driver renskötseln på ett ändamålsenligt sätt”.

Kammarrätten har alltså påstått att ingen av remissinstanserna haft något att erinra mot Erkki som koncessionshavare och detta har gjorts fastän Lantbrukarnas Riksförbund yttrat att det erfarit ”att det finns tveksamheter till hur renskötse[l]n sköts under den senaste perioden”. Till detta kommer så det vi upptar under punkt C 2 b 1 eller något som inträffat under nu gällande koncessionstid och alltså något som inte var känt för förbundet men får förmodas ha varit känt av kammarrätten även om den ”mörkat” i den delen.

Det som Lantbrukarnas Riksförbund kan ha haft i åtanke kan ha varit just detta om Erkki drev renskötseln på ett ändamålsenligt sätt. I denna del synes kammarrätten i så fall ha bortsett från detta och kammarrätten har endast hänvisat till att ingen av remissinstanserna skulle ha ifrågasatt detta. Detta väcker naturligtvis frågan vilken uppfattning kammarrätten själv kan ha haft i frågan. Som vi förstår det har det bara gällt att låta allt vara vid vad det är och ge länsstyrelsen den uppbackning som den ansetts behöva. Vår uppfattning är däremot som redan framgått att renskötseln inte bedrivs på ett ändamålsenligt sätt.

Kammarrätten har påstått att det ”inte kommit fram att sysselsättningen skulle öka” och att om så vore att någon av oss ändå finge koncession och ”detta skulle kunna främja sysselsättningen i området” så ”skulle det samtidigt innebära en väsentlig minskning av antalet skötesrenar” och med det markerar sannerligen kammarrätten vad den anser väsentligt för koncessionsrenskötseln, nämligen förekommande skötesrenar och gårdsrenar. Det är emellertid att märka att den koncession som getts Erkki gäller 1400 djur av vilka slutligt 300 efter vissa krumbukter i länsstyrelsen kommit att gälla egna djur. Detta ger – eftersom Erkki inte låter sina egna djur vistas på naturbetesmarker annat än möjligen under sommar- och höstetid – utrymme för 1400 renar på vinterbetesmarker. Om det godtas att han håller så mycket som 300 ”möjliga” skötesrenar på sådana marker återstår alltså ett outnyttjat område för 1100 renar. Det är givet att detta ökar sysselsättningen och till detta kan läggas att rennärlagen – som väl förvaltningsrätten men inte kammarrätten förstått eller i vart fall inte velat förstå – inte bygger på att koncessionshavaren i första hand skall ta hand om andras renar och/eller uppbära ”kapitalintäkter” för förekommande gårdsrenar.

Allmänt sett kan så anmärkas att länsstyrelsens och kammarrättens behandling av koncessionsfrågorna kommit att skilja sig avsevärt från den som denna gång utmärkt förvaltningsrätten som vinnlagt sig om att ej endast utgöra ett transportkompani för samebyns styrelse. I det avseendet har förvaltningsrätten men inte kammarrätten följt den programförklaring som kammarrätten sedan uppställt om ”väl underbyggda och sakligt motiverade” argument.

C 2 b. Vem av oss företräder bäst rennäringslagens syften?

Som vi redan anfört kan vi inte se att skulle finnas något som helst stöd i rennäringslagen för renhållningen på gårdarna. Med det följer att det inte går att påstå att renskötseln bedrivs på ett ändamålsenligt sätt genom att renar hålls på gårdarna (jfr punkt C 1 a).

Vi inriktar oss nu först på frågan om vad som utmärker Erkki och oss som renskötare eller med andra ord på naturbetesmarker och går sedan in på frågan om samarbete.

C 2 b 1. Vem av oss är bäst på renskötsel?

Vad beträffar Erkkis lämplighet som koncessionshavare hänvisar vi till att börja med till vad vi anfört på s 14 i bilaga D till vår den 6 februari 2011 dagtecknade inläga:

Om vi i korthet skall sammanfatta vad vi anser utmärkande för den renskötsel som nu sägs bedrivs med stöd av Erkkis koncession kan vi inte se annat än att fråga är om en renskötsel helt huvudsakligen bedrivna genom ett antal självständiga grupper ledda av vissa fastighetsägare som blott i ett fåtal fall kan påstås ha samisk härkomst. Det saknas därför inte grund för att – som tidigare gjorts i andra sammanhang – påstå att renskötseln i denna del bedrivs av fastighetsägare och att då uppfatta Erkki mer som en bulvan för dessa genom att han formellt lånat ut sitt namn för att legitimera de olika renskötsel företagens existens och utåt står som ansvarig för dem. Kvar på Erkkis lott finns i varje fall vintertid blott den renskötsel som bedrivs i hage i Anttis och vid utfodringsstället med dess hundratal renar. Vad det är fråga om är ej en renskötsel som har stöd i rennäringslagen men väl kan tänkas ha sin förebild i den renskötsel som bedrivs på den finska sidan av Torneälven. Det som är slående med den av Erkki bedrivna – eller inte bedrivna – renskötseln är vidare att han av oförstånd eller på annan grund kommit att som medhjälpare anlita åtminstone en person vars lämplighet för uppgiften rimligen borde ha satts i fråga för den händelse Erkki haft tillräcklig kännedom om vad som förekommit inom samebyns område. På det hela taget tror vi att de nu påtalade bristerna i renskötseln främst bottnar i att Erkki ej har någon genuin och över tid gällande förankring i denna.

Till detta får läggas att Erkki givetvis måste ha tillvunnit sig viss erfarenhet av renskötsel med avseende på den fria flocken som numera påståtts omfatta 200-300 djur. Samtidigt måste dock noteras att det är ostridigt att han förstört vinterbetet i Anttis (se s 9 i vår den 27 november 2011 dagtecknade inläga) och att han under en längre tid från februari 2011 uppehållit sig med den fria flocken inom det gränsbestämda området för Muonio sameby eller ett förfarande för vilket från den byn ”tillstånd” lyckats utverkas först några dagar före förhandlingen i förvaltningsrätten. Dessa omständigheter ingår i det som inryms i vad kammarrätten ”mörkat” som ”den övriga utredningen”. Dit får även räknas kammarrättens påstående att vi skulle ha anfört att Erkkis medhjälpare är dömd för misshandel. En mer sorgfällig genomgång av underlaget med dess tempusval borde ha lett kammarrätten till att inse att detta var ett förhållande som gällt en tidigare medhjälpare under koncessionstiden 2008-2010.

Vad rör våra egna färdigheter med avseende på renar hänvisar vi nu till vad vi anfört på s 15 i vår den 14 mars 2010 dagtecknade inlagan:

Vad sedan gäller oss själva har våra liv ständigt och med förankring långt bakåt i tiden kretsat kring renskötseln. Vad rör koncessioner i Sattajärvi sameby hänvisar vi till bilaga 1. Dessutom har tvångsskrivning för koncessionsrenskötsel i Muonio sameby skett för Herbert Sunna 1983-97, för framlidne Per-Åke Sunna 1986-97 och för Lars-Göran Sunna 1986-97. Det har sagts om oss att vi ”är det bästa tänkbara renskötare som finnes inom renskötselområdet i Sverige och Nordkalotten” (Karl Petäjävaara i riksdagens ombudsmans ärende med dnr 1500/74). – Lars-Göran Sunna har under hela sitt liv ej ägnat sig åt något annat än renskötsel och är dagligen hos sina djur. – Bo Sunna anmodades av sin far Erik Sunna att utbilda sig till bilmekaniker och detta hängde samman med att renskötseln börjat mekaniseras genom utom annat användning av snöskotrar. Han har hela tiden tagit de arbeten som funnits och har aldrig nekat något slag av sysselsättning utan har haft arbeten som bilmekaniker, inom gruvnäringen, som skogsarbetare och inom äldrevården. Han håller sig dagtid numera mest utomhus med vedkapning, vedhuggning, snöröjning, maskinskötsel mm. All fritid har han ägnat åt renskötseln och han har då även haft med sig sina pojkar. Det kan också påpekas att länsstyrelsen i sin sk Muonioutredning 1990 angett att han ”huvudsakligen ägnar sig åt renskötsel på heltid”. – Stefan Sunna har av samebyn vägrats att hålla sig med skötesrenar (jfr länsstyrelsen beslut den 15 augusti 2001 i ärende med dnr 351-9836-01). Han har tagit alla de arbeten som funnits och har utom annat arbetat inom äldrevården. Han har under 1999-2004 tillsammans med en kollega drivit ett turistföretag med anknytning till renskötseln. Han arbetar numera inom Svappavaara gruvområde och har bra skift som gör att han varannan vecka kan vara i renskogen tillsammans med sin far Herbert Sunna. – Nils-Erik Sunna brinner för att någon gång få bli renskötare. Han är utbildad byggnadssnickare med arbete i Kiruna men lägger ned nästan all sin lediga tid i renskogen tillsammans med sin far Bo Sunna och sin farbror Lars-Göran Sunna. – Det

kan tilläggas att bröderna Lars-Göran och Bo Sunna bor granngårds och att Stefan Sunna inte bor långt ifrån Herbert Sunna.

Till detta får läggas att vi – som vi redan varit inne på – avser att bedriva en ordnad renskötsel på naturbetesmarker med det arbete och den tid det kommer att erfordra (se s 8 i vår den 6 februari 2011 dagtecknade inlaga och s 5 i dess bilaga A och s 25 och 26 i dess bilaga D).

Att döma av vad länsstyrelsen uppgett i sitt överklagande har den ej heller satt i fråga vår kompetens som koncessionshavare.

I sak kan vi inte se annat än att envar av oss är mer kompetent än Erkki att bedriva renskötsel på naturbetesmarker. Erkki bedriver vidare ingen renskötsel med avseende på annat än möjligen den fria flocken om 200-300 djur. Dessutom har han sina egna gårdsrenar att ta hand om medan övriga gårdsrenar sköts av andra.

C 2 b 2. Hur är det sedan med samarbetet?

Utgångspunkten för att på alla de sätt mota oss från att kunna bedriva renskötsel har under årens lopp varit en enda lång litania om vår bristande förmåga till samarbete och denna har sin upprinnelse i vad som ägde rum 1973. Om detta har vi lämnat en längre – och för övrigt sedan inte bemött – redogörelse i bilaga D till vår den 6 februari 2011 dagtecknade inlaga (se främst s 19f i bilagan). Den amsaga som kom att genomsyra diskursen resulterade sedan i samebyns principbeslut vid extrastämman 2001 att ingen av oss skulle få hålla sig med renar inom samebyn och även med avseende på denna extrastämman har vi lämnat en – likaledes sedan inte bemött – redogörelse (se s 16 i bilagan). Icke desto mindre görs det fortfarande gällande att vi skulle sakna förmåga till att kunna samarbeta och detta fastän vi kunnat påvisa att sådant redan förekommit med såväl Erkki som med andra (se s 5f i vår den 18 december 2011 dagtecknade inlaga och s 4 i vår den 8 januari 2012 dagtecknade inlaga).

Det får i detta sammanhang påpekas att vi från samebyns sida ständigt kommit att utsättas för förklenande ordalag vad rör vår förmåga till samarbete. Alla av oss som genomgått militär tjänstgöring eller Lars-Göran, Bo och Stefan har emellertid gjort detta med utmärkta vitsord och detta får i sig vittna om samarbetsförmåga. Vad rör det att samebyn återkommande på-

dyvlat oss brott hänvisar vi så bara till vad vi upptagit på s 5f och 6f i vår den 18 december 2011 dagtecknade inlaga.

Ytterligare en aspekt på detta med samarbetsförmåga är den stingslighet som såväl samebyn som länsstyrelsen visat genom sina överklaganden och som helt obalanserat och utan varje tillstymmelse till sans utgått från att något helt katastrofalt skulle komma att inträffa för den händelse att förvaltningsrättens dom skulle få verka. I den delen har vi emellertid som svar på vad samebyn anfört i vår den 18 december 2011 inlaga lämnat detta bemötande:

Är det så det går till? Är det inte så att en gradvis anpassning i så fall äger rum? Som angetts i första stycket på s 3 äger ju Lars-Göran Sunna inte 450 renar och tar han ej heller hand om 150 renar. För honom gäller självfallet att inte störta åstad för att skaffa sig en större renhjord av egna och andras renar för att sköta dem på naturbetesmarker. Möjligen är det brådstörtade skeendet något som däremot kan föresväva dem som ej är insatta i renskötseln utan håller sig med gårdrenar. Dessutom föreligger det väl ingen egentlig konkurrenssituation med avseende på naturbetet som endast i mycket ringa omfattning nyttjas av Erkki. För den händelse att det föreläge risk för att antalet om 1400 renar skulle komma att överskridas vore det väl – under förutsättning att förvaltningsrättens dom ändå respekterades av Erkki, samebyn och länsstyrelsen – ej heller omöjligt att det utverkas tillstånd av länsstyrelsen att under ett övergångsskede ha fler än totalt 1400 renar och då inbegripande dessa gårdsrenar. Som det nu är befinner sig åtminstone inte mer än 300 renar på naturbeten och länsstyrelsen har ju gjort bedömningen att markerna inte förslår för mer än 1400 på naturbete. Det finns således utrymme för så mycket som minst 1100 fler på sådant bete. Som vi ser det innebär yrkandet om verkställighetsförbud för övrigt endast ett försök att sätta käppar i hjulet för oss genom att fingera en konflikt.

Det kan tilläggas att kammarrätten – som vi tidigare varit inne på – fattade sitt beslut på stört utan att låta oss komma in med något yttrande och så här i efterhand förstår vi att det ändå inte skulle ha tjänat något till om kammarrätten haft tillgång till vad vi anförde som svar på samebyns ”skräckskildring”.

Kammarrätten har nu – i huvudsak kalkerande avgörandena den 20 oktober 2005 och den 25 maj 2010 – menat att ”stor vikt” måste läggas vid det förhållandet att Sattajärvi sameby ”enhälligt avstyrkt” våra koncessionsansökningar och uttryckt ”en negativ inställning” till oss som koncessionshavare. Dessutom har kammarrätten påpekat att Korju sameby också ”enhälligt avstyrkt” våra ansökningar och uppgett att den ”har kännedom om tidigare års problem” med vår renskötsel. Inte med ett ord nämns något om vad vi haft att erinra i den delen (se s 3 i

bilaga G till vår den 6 februari 2011 dagtecknade inlaga). Lättvindigheten i kammarrättens ”bedömning” är i högsta grad påtaglig och vi kan inte se att kammarrätten följt sin ”programförklaring” om ”väl underbyggda och sakligt motiverade” argument. Vad vi förstår bottnar kammarrättens ståndpunkt inte bara i en förutfattad mening rörande vad som skall utmärka koncessionsrenskötseln i stort utan också i hur denna mening skall kunna effektueras med avseende på vad som skall menas med ”samarbete”.

C 2 b 3. Vad utmärker ett ”samarbete”?

Frågan kan ta avstamp i de allmänna tongångar som präglat tillämpningen och som ”fränast” och mest oförblommerat kommit till uttryck i skrivelsen den 15 februari 2003 (jfr punkt C 1 e) i vilken föreslaget tvång om att motta skötesrenar motiverades med att det annars kunde bli så att ägarna till skötesrenarna fick ”svårare att placera sina renar hos koncessionshavarna”. Detta uttalande speglar mycket väl hur länsstyrelsen sett och ser på vilken uppgift som skall tillkomma koncessionshavaren. Denne har blott att foga sig och så har det också – med länsstyrelsens goda minne – förhållit sig i Sattajärvi sameby. Mest utrerat gällde det när Georg Larsson var koncessionshavare (s 21f i bilaga D till vår den 6 februari 2011 dagtecknade inlaga och s 5 i vår den 8 januari 2012 dagtecknade inlaga) men tankegången har ej släppts även om den för Erkki nu i realiteten bara gäller 200-300 renar. Den har sin yttersta grund i det vanstyre som kommit att tillåtas genom länsstyrelsens försorg och som utmynnat i att koncessionshavarens maktutövning blott blivit en chimär. Vad är det då som inryms i begreppet ”samarbete” om inte ren undfallenhet från koncessionshavarens sida. Problemets lösning är helt enkelt att söka sig tillbaka till rötterna eller med andra ord till vad som uttrycktes inför tillkomsten av rennäringslagen och nu hänvisar vi i den delen enbart till de reflektioner som lantbruksstyrelsen i skrivelse till regeringen den 13 oktober 1975 hade i sitt ärende med dnr 550 160/75:

1964 års rennärings-sakkunniga föreslog bl.a. i sitt förslag till ”lag om rennäringen beträffande skötesrenägares ställning i byn: ”Skötesrenägarna får ej deltaga i överläggningar och beslut i andra frågor än som rör deras rätt som renägare. I dessa frågor räknas skötesrenägare som medlem.” [- -] Departementschefen godtog helt vad som anfördes av de sakkunniga beträffande koncessionsrenskötseln. Innehållet i specialmotiveringen i propositionen överensstämde således i denna fråga med innehållet i 58 § renbeteslagen samt departementschefens uttalande i prop. 1928:43 sid.195. Något annat synes ej heller ha varit avsikten. Men förslaget till rennäringslag i proposition 1971: 51 hade 86 § andra stycket följande lydelse ”Bestämmelserna om sameby och dess förvaltning gäl-

ler i tillämpliga delar i fråga om sameby för koncessionsrenskötsel. Skötesrenägare anses därvid som renskötande medlem. Koncessionshavaren leder under styrelsens inseende renskötseln inom byn. [---] Utan särskild motivering i förarbeten till 86 § andra stycket har lagtexten således fått en helt ny lydelse och innebörd från vad som gällt tidigare såvitt avser skötesrenägares rättsliga ställning i byn.

Vid tillkomsten av rennäringslagen gällde fortfarande 1809 års regeringform men vi avser nu ej att gå in på denna utan kan bara konstatera att tillämpningen lett till att koncessionshavaren kommit att framstå mer som bulvan för vissa skötesrenägare och som framgått även för ägare till gårdsrenar men riktigare vore nog att använda orden ”vasall” och ”nådehjon”. Med detta inställer sig frågan om och i så fall hur detta går att förena med koncessionshavarens egenskap av näringsidkare och i den delen har vi med avseende på sköteslegan anfört: ”Det naturliga vore förstås att den – som i liknande fall – reglerades genom en överenskommelse mellan koncessionshavaren och skötesrenägaren [---] och mer primitivt uttryckt skulle det nog framstå som märkligt om någon kom över till bonden med sina kreatur och dikterade inte bara att denne skulle ta hand om djuren utan även de villkor som ekonomiskt skulle gälla för skötseln” (s 24 i bilaga D till vår den 6 februari 2011 dagtecknade inläga). Vi har också med avseende på att tillämpningen i grunden utgjort ett angrepp på samerna som folkgrupp allmänt anfört (s 22 i samma bilaga):

Det är emellertid onekligen så att med länsstyrelsen som banerförare har det skapats ett olagligt rättstillstånd som utmärks av att en rörelseidkare varit tvungen att ta hand om andras renar och dessutom på villkor som genom samebyn bestämts vad rör utom annat sköteslegans storlek. Att ett sådant resonemang skulle vara allmänt främmande för en rättsstat torde klart kunna påstås men när det gäller samer – rättighetsbärare av den samiska rätten till renskötsel – har det gått för sig och förfarandet borde rimligen leda till reflektionen om det inte ginge för sig att använda ett motsvarande resonemang inte bara mot en urbefolkning utan även mot andra minoriteter men det kan ju tänkas att detta skulle bli för iögonenfallande. Vad vi åsyftat är att få rätten att ta fasta på vilka konsekvenser tillämpningen fått. Det behövs vidare inget större mått av fantasi och ej ens det för att förstå det dilemma som koncessionshavare ställts inför till följd av tillämpningen. Denna har klart gett uttryck för att de underdånigt skall foga sig efter den positionsförändring som inträtt och detta fastän det genom författningsändringen från 1986 getts uttryck för en helt annan tillämpning.

Med detta kommer vi fram till den helt överskuggande frågan och den gäller om tillämpningen stämmer överens med regeringsformen i dess nuvarande lydelse. En sådan fråga berör naturligtvis i högsta grad kammarrättens nu fattade avgörande i vilket över huvud taget inget

nämns om förekomsten av författningsändringen 1986 med till denna hörande uttalanden i förarbetena.

Vi menar att det ”plock” av vissa särskilt valda och perifera delar till men för samerna men samtidigt moltystnad i de delar det ges stöd för att stärka koncessionshavaren klart innefattar en diskriminerande och otillåten tillämpning (jfr 1 kap 2 § första och femte styckena, 1 kap 9 § och 2 kap 15 § regeringsformen). Med det leds vi över till punkt D.

D. Övriga frågor

D 1. Jäv mm

Att länsstyrelsen ständigt kan bedömas som jävig med avseende på ärenden som gäller oss är klart. Vilka intressen länsstyrelsen som politisk instans kommit att värna om råder det ej heller någon som helst tvekan om men att den också i andra avseenden kommit att hoppa över skaklarna vittnar redan det förhållandet att Gunilla Manbré – alltså länsstyrelsens tjänsteman – efter den muntliga förhandlingen den 11 oktober 2011 i Pajala avrådde vårt då anlitate ombud från att fortsättningsvis företräda oss. Vem som kan ha gett henne detta uppdrag är oss i och för sig obekant.

Vi avser nu ej att närmare beröra den handläggning som förekommit vid länsstyrelsen utan nämner denna mer för att åskådliggöra hur väl denna stämmer överens med den inom kammarrätten. Denna har rätteligen enkom haft att inrätta sig efter de regler som bestämts av riksdagen – till vars område domareden hör – och i viss mån regeringen och i övrigt tillvarata rättssäkerhetsintressen. Det utmärkande är alltså att det skall vara fråga om rättstillämpning. Detta uppdrag har emellertid inte följts och väcker därför frågan om jäv i kammarrätten.

Innan vi går närmare in på denna fråga om jäv i kammarrätten vill vi nämna att det av kammarrättens för oss nu tillgängliga dagboksblad inte framgår några dokumenterade uppgifter rörande samtal mellan kammarrätten och länsstyrelsen eller samebyn och vi har ej anledning att anta att några sådana förekommit med Erkki. Det framstår mot denna bakgrund som synnerligen märkligt att inte vare sig samebyn eller länsstyrelsen yttrat sig till kammarrätten efter det att de fått del av våra inlagor. Detta skulle kunna tyda på försänkningar. Vi kan i nuläget dock inte föra ett påstående om sådana i hamn. Dessutom är vi varse om att samebyn och

länsstyrelsen i visshet om att kammarrätten ändå kommer att bevaka deras intressen och vissa om att vi ständigt beslår dem kan dra sig för att söka dra fram ytterligare argument.

Vi har tidigare men utan framgång åberopat jäv inom kammarrätten. Vårt påstående då jävas ej av innehållet i kammarrättens nu fattade avgörande med andra ledamöter inom samma ”kultur”. Snarare bekräftar dessa bara styrkan i denna kultur, fientlig inte bara mot oss utan även mot rennäringslagen sedd mot adekvata uttalanden i förarbetena till denna och med det dessutom mot riksdagen. I sak innefattar kammarrättens avgörande dessutom egentligen en avvisning av delar av rennäringslagen med till dem hörande adekvata uttalanden i förarbetena. Vi har också svårt att förstå att dessa ledamöter – mot bakgrund av innehållet i domareden – inte själva haft förmåga att jäva ut sig som partiska.

Med hänvisning till vad vi tagit upp under punkterna A-C och nu främst punkterna B och C vill vi ställa kammarrättens förfarande samman med detta utdrag ur citatet på s 6:

Fråga är [---] om att skapa en ny och annorlunda verklighet. Till denna hör historieskrivningen som kan komma att påverkas av flagranta exempel på organiserad lögn. Den deltagande lögnaren ges dessutom som en politisk handlingsmänniska ett betydande manöverutrymme. Detta kan utnyttjas genom att lögnaren manipulerar fakta men samtidigt anpassar sig till sin publiks förväntningar. Den historia som blir ett resultat av detta kan sedan komma att betraktas med skenbart större trovärdighet än sanningen. ”Ovälkomna åsikter kan man kritisera, förkasta eller kompromissa med, men ovälkomna fakta är odrägligt hårdnackade och låter sig inte rubbas av något annat än rena lögnen.” [---] Faran ligger [---] främst i den så kallade ”flyktglömskan, ett uttryck för ond tro, och dess undvikande strategi motiverad av en ljusskygg vilja att inte informera sig, inte ställa frågor om det onda som gjorts av medborgarnas omgivning, kort sagt ett inte-vilja-veta.” Det framstår därför som angeläget att ägna kraft åt att undersöka makthavares missbruk genom manipulationer av såväl minnet som glömskan.

Den som vill påstå att det citerade är väsensskilt från den handläggning som kommit att gälla för oss kan naturligtvis göra det. Vår uppfattning är emellertid att citatet korresponderar väl med de tongångar som kommit att gälla för kammarrättens avgörande.

Ingen borde vara främmande för att det vad rör samer florerar en ej obetydlig rasism inom huvudsakligen de norra delarna av landet och att dess tentakler också kan beröra myndigheter vid dessas utövning. Domstolarna kan ej heller anses förskonade från detta om de vid sin maktutövning lägger vikt vid mer ovidkommande frågor samtidigt som de bortser från de essentiella frågorna till gagn för samerna. Skyddet mot en sådan tillämpning skall vara domareden och regeringsformen.

Till grund för kammarrättens avgörande har i huvudsak endast lagts en retorik som inte bygger på fakta utan – som vi kunnat påvisa – har sina rötter i lögner, halvsanningar och fria fantasier. Detta innebär att dessa faktorer sanktionerats genom avgörandet eller ett förhållande som rimligen inte borde känneteckna ett avgörande som skall kunna betecknas som rättsligt utan nu i stället undergräver kammarrättens legitimitet. Remedierna mot en sådan tillämpning finns alltså i domareden och regeringsformen. I detta ligger att en myndighet som vill göra anspråk på att utgöra en domstol måste vara öppen för fakta och ej ägna sig åt strukturell rasism.

Vi påstår att kammarrätten vid sin bedömning varit klart jävig och att det föreligger grund för prövningstillstånd på de skäl som upptagits på s 3 och vi yrkar att kammarrättens avgörande undanröjs med förklaring att kammarrätten har att pröva föreliggande frågor mot bakgrund av innehållet i högsta förvaltningsdomstolens samtida förordnanden i övrigt.

D 2. Vissa frågor som har anknytning till att olika dispensgrunder föreligger

Kammarrätten har formellt avvisat våra yrkanden/grunder om att hållandet av renar på gårdar ej omfattas av rennäringslagen, att tilldelning av koncession i första hand skall utgå från att tillgodose enskild sames önskemål om egna renar, och att det på koncessionshavaren ankommer att bestämma med vem han sluter avtal om att motta skötesrenar, vilka renar detta avtal skall omfatta och vilken sköteslega som skall utgå. Det kan visserligen sättas i fråga om prövningstillstånd skulle kunna meddelas i dessa frågor i vidare mån än som ett rent undanröjande av kammarrättens avvisningsbeslut. Hinder mot att nu pröva frågorna torde dock inte föreligga (jfr SOU 1964:27 s 602). Processekonomiska skäl får snarare tala för motsatsen eftersom ett kammarrättens kommande avgörande i frågorna eljest med största sannolikhet kan förutsättas endast bli en intetsägande formulering genom vilken kammarrätten i sak vidhåller sin redan visade grundläggande uppfattning om att hävda ett fåtal fastighetsägares intressen. Vi menar alltså att vårt yrkande om återförvisning bör förenas med distinkta uttalanden till stöd för vad vi påtalat.

En sak som möjligen skulle kunna tala mot prövningstillstånd i vissa delar kan vara att våra yrkanden redan har klart stöd i författning och uttalanden i förarbeten men vi menar att det även i sådana fall ändå föreligger grund för prövningstillstånd till följd av att ”det på grund av något särskilt förhållande finns synnerliga skäl att pröva saken på nytt”. I detta sammanhang

vill vi påpeka att angelägenheten av prövningstillstånd är särskilt uttalad mot bakgrund av att länsstyrelsen och kammarrätten även såvitt nu avser eljest kommer – oberoende av vad författningar och förarbeten må ha för innehåll och oberoende av vilka fakta som kommit och kan komma fram – att fortsätta på den sedan tidigare inslagna vägen som i allt väsentligt endast utgör ett kalkerande av tidigare avgöranden.

D 3. Avslutande synpunkter

Det blev ingen av oss önskad renässans för rätten med ett underkännande av den nakna maktutövningen utan vi får som tidigare klä skott för tillkortakommanden som inte kan tillskrivas oss (jfr vår den 27 maj 2012 dagtecknade inlaga).

Vi är vana vid att vägras prövningstillstånd. Detta får emellertid ej utgöra ett adelsmärke för en rättstillämpning.

Kieksiäisvaara, den 2 september 2012

Lars-Göran Sunna

Bo Sunna

Stefan Sunna

Nils-Erik Sunna